

Kas beebid räägivad?

Meile nähtavalt hakkab laps kõnet omandama umbes aastaselt. Sageli räägitakse kõne arengust perioodil, kui laps aktiivselt sõnu omandab. Tegelikult saab kõne areng alguse väga varakult emaülas, kui arenevad kõnet reguleerivad aju osad ning kuulmine. Ema kõhus kuuleb beebi iga päev helisid, ta õpib neid tasapisi eristama ja ära tundma. Pärast sündi areneb see jõudsalt edasi. Laps õpib tasapisi suhtlema, vajadusi väljendama nutu ja kehakeele abil. Näiteks naeratus ja aktiivne siputamine heaolu väljendusena või nuttes n-ö pulgaks viskumine ebamugavuse või pahameele korral. Mõne kuu vanuselt hakkavad beebid katsetama häälduselundite ja häälega tehes erinevaid häälotsusi.

Koogamine on esimeste häälotsuste moodustamine ja areneb umbes kolme-neljakuuselt. Sel ajal võime kuulda last moodustamas aguu- või guu-laadseid häälotsusi. Sealt edasi õpivad beebid moodustama emakeelele omaseid häälikuid ja silpe ehk lalisema. Lalin on nii universaalne oskus, et see areneb isegi kurtidel lastel. Lalisema hakkavad lapsed umbes 6. elukuul. Esialgu on silbid lihtsad ja ühetaolised, nt ma-ma või pä-pä. Seejärel muutub lalin rikkalikumaks ja laps hakkab eri häälikutest silbiritu moodustama. Sellisest lalinkõnest kujunevad ka lapse esimesed sõnad, nt mäm-mäm, emme, täh (aitäh) jne.

Vesteldes lapsega on oluline olla kannatlik

Kõne omandamise eeldusteks on lapse füüsilised ja vaimsed oskused, aga kindlasti on väga oluline kõneline keskkond, milles laps viib juba esimesest elupäevast alates. Kõnet saab õppida suheldes, mistõttu on oluline lapsega rääkida juba päris algusest peale. Lapsega vesteldes tuleks anda ka talle võimaluse vastata, st et peale ütluse lausumist tasub oodata viis kuni kümme sekundit ja vaadata, kuidas laps teile reageerib. Lapsel võtab nähtu ja kuuldu analüüsimine aega, seega peame olema kannatlikud ja andma talle võimaluse vastata oma oskuste piires. Nii õpivad beebid meiega juba päris varakult suhtlusvoorus jutustama.

Väga oluline oskus kõne õppimisel on matkimine. Juba päris pisikesed beebid proovivad meie nägu jälgides suuliigutusi ja lihtsalt häälotsusi matkima hakata. Oskuste arenedes suudavad nad matkida aina keerukamaid häälikuid ja silpe. Saame silpide hääldamise oskust toetada, öeldes ise lapsele silpe ette, andes sellega talle võimaluse meie suud ja nägu jälgida ning seejärel järgi proovida. Jällegi on oluline peale silpide mudeldamist oodata umbes kümme sekundit, et laps saaks proovida järgi öelda. Selliseid silbimänge on tore mängida mähkmevahetuse ajal või mänguasjadega mängides, kui on võimalik hoida lapsega silmsidet.

Mis see on?

Juba varases eas on meie kõne lapsele mudeliks, kuigi ta veel sõnade tähendust alati ei mõista. Lapsega suheldes ja mängides on oluline märgata, mis pakub talle huvi, ning rääkida sellest, millel lapse tähelepanu püsib. Juba enne esimest sünnipäeva hakkavad lapsed keele vastu suuremat huvi tundma. Seda võime märgata, kui laps haarab mõne asja ja seejärel küsival pilgul meile otsa vaatab. Ta ootab, et meie ütleksime selle asja kohta sõna. Esialgu ta kuulab

seda sõna korduvalt, hiljem proovib ka ise öelda. Osavuse kasvades õpivad lapsed asjadele osutama käe või sõrmega. Kui laps osutab millelegi ja vaatab teile otsa, siis nimetage, mida laps näeb. Selleks, et neid pisikesi nüansse märgata, on oluline last jälgida, olles tähelepanuga lapse tegevuse juures. Vaadates telekat, telefoniekraani või pliidi ääres kokates ei pruugi me neid asju märgata. Selleks, et lapse arengut toetada, peaksime iga päev võtma aega lapse jälgimiseks ja temaga segamatult koos tegutsemiseks. Mida rohkem sellist sihipärast aega lapsega veedame, seda kiiremini toimub ka areng.

Eakohase arenguga laste areng varieerub suuresti. Mõned beebid hakkavad varem roomama ja kõndima, teised varem rääkima. Oluline on jälgida, et uued oskused tasapisi tuleksid ning mure korral pöörduda spetsialisti vastuvõtule arengu hindamiseks ja südamerahu saamiseks. Täpsemaid võtteid lapse varase kõne arengu toetamise kohta võib leida raamatust "Aitame lapse rääkima". Raamat on välja töötatud kõnehilistusega laste arengu toetamiseks, kuid needsamad võtted toetavad väga hästi eakohase kõne arenguga väikelaste kõneliste oskuste omandamist.

Lisainfot saab ka veebilehel:

koneravi.ee/lapse-kone-areng-kuidas-hinnata-1-12-kuuse-lapse-kone

Julget suhtlemist ja mängulusti!

Autor: Logopeed Marie Petrovits